

O coñecemento da extraordinaria riqueza da arte medieval galega vese acrecentado de xeito ben notábel coa publicación dunha achega moi relevante, que nos vén da man do doutor Alfredo Erias Martínez, director do Museo das Mariñas de Betanzos e da revista *Anuario Brigantino*.

So o título de *Iconografía de las tres iglesias góticas de Betanzos. San Francisco, Santa María do Azougue y Santiago* estúdase, desde unha perspectiva iconográfica, un dos capítulos sobranceiros da arte galega: a arte gótica betanceira, no meadame a escultura.

Cómpre termos en conta que a eclosión artística da cidade de Betanzos coincide coa chegada a Galiza das ordes mendicantes, franciscanos e dominicanos, no século XIII e vai supor a consolidación dunha linguaxe gótica ben característica, sendo o século XIV o grande período das edificacións mendicantes en todo o noso país, e naturalmente na cidade das Mariñas.

Entre as igrexas más notábeis do gótico galego hai que mencionar as de San Francisco, Santa María do Azougue e Santiago de Betanzos, chegando o influxo destas construcións a algunas igrexas beneditinas como San Salvador de Cines (Oza dos Ríos) que segue presupostos semellantes, moi relacionados co gótico de Betanzos.

A cidade conserva algúns dos mellores monumentos góticos de noso

Alén diso, este auxe cultural hai que vinculalo ao desenvolvemento que se produce nas vilas costeiras galegas do final de medioevo, co comercio e a pesca como aspectos económicos decisivos.

De por parte, a Baixa Idade Media é, en todo o occidente cristián, un momento en que unha acusada transformación das mentalidades, encamiñada cara a unha maior individualización, vai favorecer un conxunto de mudanzas relixiosas que afectan á visión da vida de ultratumba e axudan á creación de enterramentos moi máis relevantes. As igrexas, entre elas as mendican-

tes –e as de Betanzos en particular–, serán un lugar propicio para a construcción de capelas funerarias con vistosos sartegos. O máis espectacular é o de Fernán Pérez de Andrade O Boo, en San Francisco de Betanzos, igrexa por el erguida en 1387 como lugar de repouso dos seus restos e mais os da súa familia. É un rico sarcófago decorado con escenas de caza e sustentado por xabarís, obra cimeira da arte funeraria galega.

Alfredo Erias, no seu fermoso traballo –ricamente ilustrado por el mesmo, que é un excelente debuxante– afonda na análise da iconografía das igrexas góticas, analizando aspectos temáticos de enorme riqueza e variedade, desde o calendario até o bestiario, pasando pola iconografía evanxélica ou mendicante.

Para a comprensión desa universo, revelasenos fun-

Betanzos e o gótico

Alfredo Erias e unha achega excepcional

CARLOS L. BENÁRDEZ

*Para a comprensión
deste universo,
révelasenos
fundamental
a análise
iconográfica
e simbólica*

damental a análise iconográfica e simbólica. Cómpralembrarmos que o home medieval vivía nun mundo poboado de significados, de sobreentendidos, manifestacións de Deus nas cousas, na natureza, que falaba continuamente nunha linguaxe icónica, na que –como afirma Umberto Eco– un león non era só un león, unha noz non era só unha noz, e na que un grifón era tan real como un león, porque

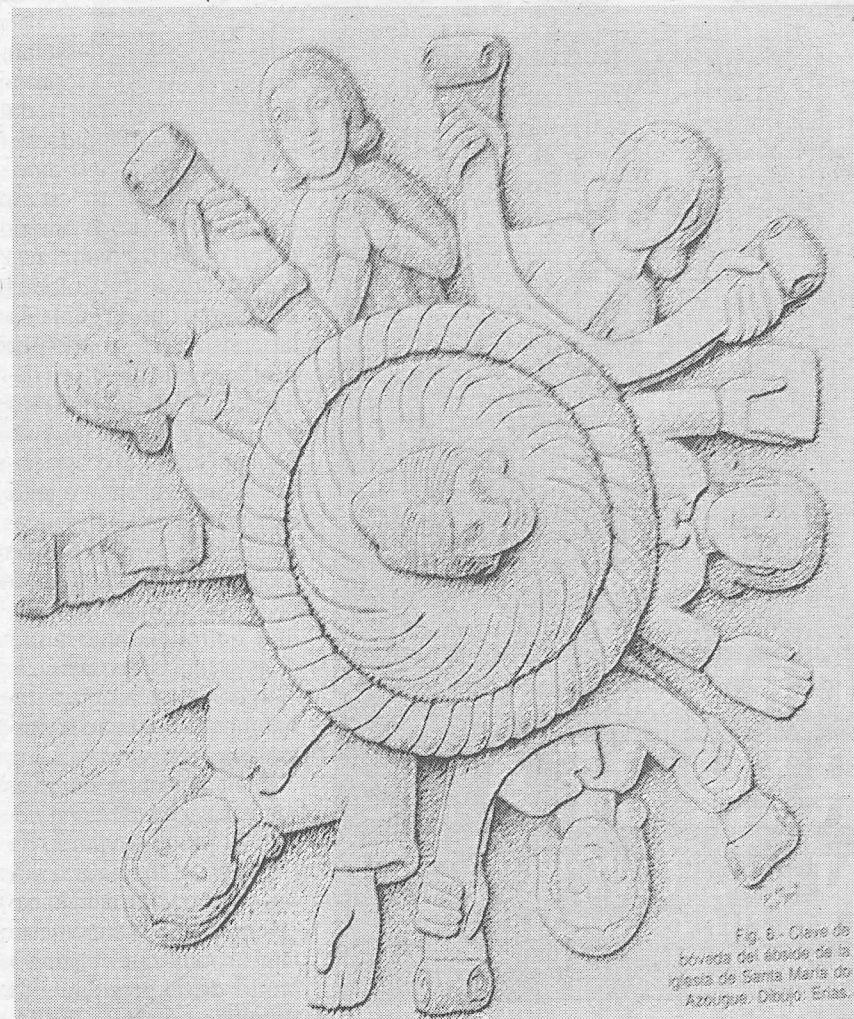
ambos os dous eran signos dunha verdade superior. Eco explica este aspecto da mentalidade medieval como unha prolongación da actividade mitopoética do home clásico, adaptada ao ethos cristián, elaborando novas figuras e referencias. En realidade atopamos ese mesmo aspecto no mundo relixioso das más diversas culturas.

Consonte con esta visión do mundo, a arte adquire unha concepción alegórica, paralela a esotra concepción alegórica da natureza. Como ben ten expresado Mâle, a arte do Medievo vén conformar aritmética escrita e simboloxía. Expresa moi claramente o escritor Alain de Lille (1128-1202), en versos de evidente inspiración paulina: “Cada criatura do universo, case como un libro ou un cadro/é para nós como un espello;/da nosa vida, da no-

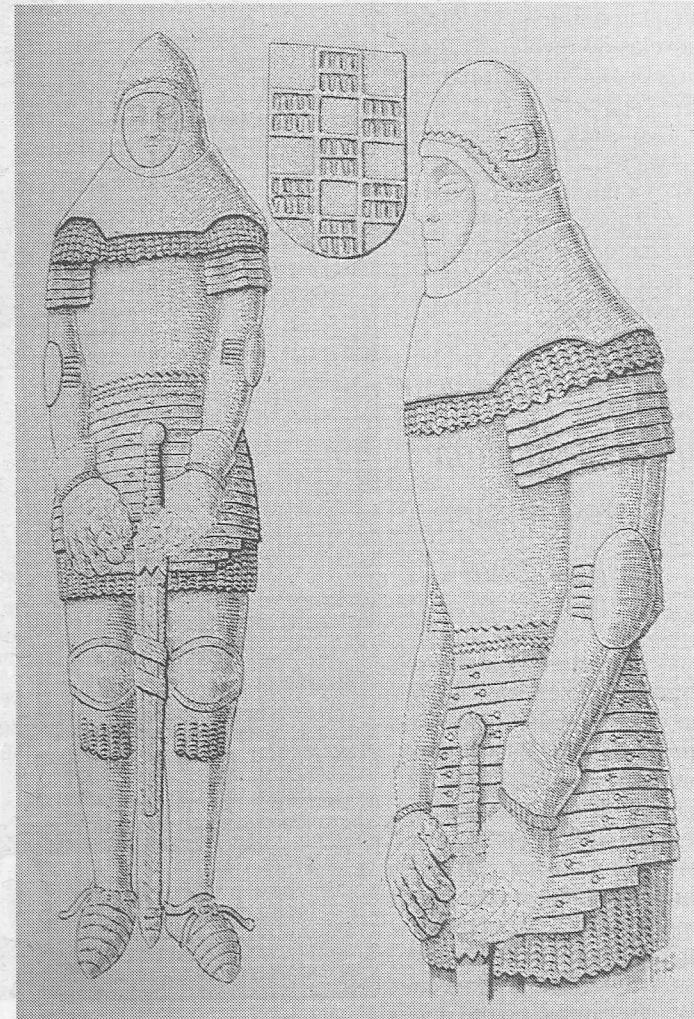

Simbolismo e iconografía na arte gótica.

sa morte,/da nosa condición, da nosa sorte/fiel signo./A rosa representa o noso estado,/graciosa glosa da nosa condición,/interpretación da nosa vida;/en botón de mañá cedo,/florece, perde a flor/coa vellez da noite.”

Clave de bóveda na igrexa de Santa María do Azougue.

Guerreiros medievais, debuxados por Alfredo Erias.

Noción de símbolo

Mentres que na estética antiga domina a noción de mímese, a partir da Baixa Idade Media prevalece o símbolo. Na estética antiga e na medieval a imaxe é concibida como un termo de relación; na antiga insírese no campo semántico da mímese, é dicir, significa unha forma sensíbel que copia dun modelo sensíbel ou intelixíbel; en cambio, no mundo medieval a imaxe, inserida no campo semántico do símbolo, significa unha forma sensíbel que revela un contido intelixíbel.

Na *Iconografía de las tres iglesias góticas*

de Betanzos. San Francisco, Santa María do Azougue y Santiago, Alfredo Erias ofrécenos unha análise pormenorizada de todos os elementos figurativos presentes nas igrexas betanceiras, para entender, en palabras do autor, esta lóxica das imaxes no seu contexto, a verdadeira forma e dimensión das escenas no contexto cultural. Estamos, pois, perante unha achega de primeira importancia para o coñecemento dun capítulo brillante da historia da arte do noso país.